

TEMIDA
2019, vol. 22, br. 2, str. 169-187
ISSN: 1450-6637
DOI: <https://doi.org/10.2298/TEM1902169J>
Pregledni rad
Priljeno: 9.9.2019.
Odobreno za štampu: 30.10.2019.

Novi krivičnopravni odgovori Republike Srbije na nasilje nad ženama

SLAĐANA JOVANOVIĆ*

Republika Srbija je u okvirima (nedopustivo) čestih (i populističkim zahtevima okrenutih) izmena i dopuna krivičnog zakonodavstva unapređivala i svoj odgovor na nasilje nad ženama, što je i predmet ovog rada. Na prvom mestu, analizirana su nova krivična dela (sakaćenje ženskog polnog organa, proganjanje, prinudno zaključenje braka, polno uznemiravanje), odlike Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, te veza između normativnih rešenja i postupanja u pravosudnoj praksi. Osnovni cilj je identifikovanje dobrih strana, ali i nedostataka koji postoje na normativnom planu, a zbog kojih se mogu očekivati i poteškoće u primeni novih rešenja. Ukazuje se i na to da se izmenama pristupa najčešće sa obrazloženjem da su one neophodne zbog harmonizacije sa pravom Evropske unije (tako i u sferi zaštite od rodno zasnovanog nasilja, za šta je od posebne važnosti Istanbulska konvencija), ali su one neretko nedovoljno dobro osmišljene, pa i u neskladu sa evropskim zahtevima i preporukama.

Ključne reči: *nasilje nad ženama, zaštita žrtava, krivično zakonodavstvo, Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Srbija.*

---

* Dr Slađana Jovanović je redovna profesorka na Pravnom fakultetu Univerziteta Union u Beogradu. E-mail: sladjana.jovanovic@pravnofakultet.rs.

Uvod

Novi krivičnopravni odgovori Republike Srbije na nasilje nad ženama ne mogu se posmatrati izolovano u odnosu na opšti, aktuelni krivičnopravni kontekst i dešavanja u njegovim okvirima. Naime, izmene krivičnog zakonodavstva su nedopustivo česte i kreću se u pravcu zaoštavanja represije i tzv. bezbednosnog krivičnog prava. Problem je što su najčešće nedovoljno dobro osmišljene i neusklađene sa već postojećim rešenjima, čak i u okvirima samog krivičnog zakonodavstva. Njihovo donošenje se obrazlaže potrebom za usklađivanjem sa evropskim zahtevima i preporukama (mada to usklađivanje ne bude izvedeno na pravi način, već više formalno i površno); društvenim zbivanjima (oličenim obično u teškim krivičnim delima ili onima koja su opterećena nesvakidašnjim načinom izvršenja i/ili senzacionalističkim izveštavanjem) i potrebama sudske prakse (pri čemu je jedan od važnijih argumenata preblaga kaznena politika). Istraživanja ili konsultovanje rezultata i preporuka postojećih, te uporednopravnih iskustava, najčešće ne prethode ovim zahvatima.

Naime, komparativno istraživanje kriminaliteta i kaznene reakcije u Srbiji i drugim evropskim državama ne pokazuje značajna odstupanja, te se stanje kriminaliteta u Srbiji ne ocenjuje kao alarmantno i nije potrebno svaki čas objavljivati „rat kriminalu“ (Ignjatović, 2013: 186). Ne vodi se računa o tome da je krivično pravo osetljiva materija, da krivični zakon ne služi tome da se stalno širi krug kažnjivih ponašanja i da se, i inače stroge kazne, dalje pooštavaju (Stojanović, 2013: 119), niti se uzimaju u obzir iskustva zemalja koja ne slede trendove „novog punitivizma“ (Soković, 2011: 224) i ne pribegavaju politizaciji tragičnih događaja i žrtava. Istina, rodno zasnovano nasilje jeste nesumnjivo problem čija rešenja treba usavršavati, ali je pitanje da li se to čini u potpunosti na pravi način.

Tako se krivično pravo, tačnije – represija, u Srbiji danas pojavljuje kao prvo sredstvo reagovanja na različite društvene probleme (umesto da bude poslednje), što je, kako je odavno zaključeno, nedelotvorno rešenje. Međutim, ovakvi potezi, naročito kada se njima udovoljava populističkim zahtevima i žudnji za represijom,¹ donose veliku medijsku pažnju i političke poene. Kako je i rodno

---

¹ Indikativan je podatak da u Srbiji raste podrška smrtnoj kazni od 2013. godine, a da je anketa „Srbija protiv smrtne kazne“ iz 2017. godine pokazala porast broja onih koji su za ovu kaznu u odnosu na 2017. godinu. Videti: Srbija protiv smrtne kazne, Ankete javnog mnjenja. Dostupno na: <http://www.smrtnakazna.rs/sr-latn-rs/javnomnjenje/ankete.aspx>, stranici pristupljeno 3.9.2019.

zasnovano nasilje jedna od tema kojoj Srbija mora da se posveti i radi ulaska u Evropsku uniju, u pomenutom kontekstu se pojavljuju i novi krivičnopravni odgovori koji često dele sudbinu ostalih rešenja i postupanja u praksi.

Stoga, kao predmet rada pojavljuju se nove inkriminacije i nova rešenja od značaja za sprečavanje nasilja nad ženama, kako bi se ukazalo na njihove dobre strane (iz aspekta unapređenja zaštite od rodno zasnovanog nasilja), ali i na nedostatke koji predstavljaju neusaglašenost sa evropskim standardima, kao i manjkavosti pravno-tehničke, normativne prirode.

Osvrt na „stare“ krivičnopravne odgovore na nasilje nad ženama i njihovu primenu danas

Osvrnimo se samo na neke „stare odgovore“ na nasilje nad ženama i njihovu sudbinu koja govori i o politici suzbijanja i sprečavanja nasilja nad ženama, a na koju se nadovezuju i novi odgovori, tako usložnjavajući postojeće mehanizme reagovanja, pa i stvarajući konfuziju. Naime, nasilje u porodici, kao krivično delo, postoji od 2002. godine, ali se praksa i dalje opire tome da se sudi za sticaj dela – prema broju oštećenih lica, iako bi cilj trebalo da bude pružanje pojačane zaštite članu porodice koji trpi nasilje, odnosno da učinilac bude strože kažnjen nego onaj koji bi isto delo sa elementima nasilja učinio prema licu koje nije član porodice (Jovanović, 2014: 249-250). Ili, kada je (konačno) 2009. godine² uvedena mera bezbednosti zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim (čl. 89a) nije bila predviđena sankcija za njeno kršenje. Iako je na propust ukazivano (Jovanović, 2010: 208), tek su izmene iz 2016. godine³ donele rešenje (uvođenjem novog krivičnog dela – kršenje zabrane predviđene merom bezbednosti, čl. 340a Krivičnog zakonika, u daljem tekstu KZ). Međutim, još uvek nije predviđen način odlučivanja o prestanku ove mere, iako je takva mogućnost propisana, niti je na pravi način predviđen način njenog izvršenja.

Pored toga, još uvek nije rešen ni problem sa krugom zaštićenih lica – članova porodice. Naime, suština problema nasilja nad ženama je u nasilju u intimnoj partnerskoj relaciji, sadašnjoj ili bivšoj, a naš zakonodavac jasno favorizuje bračnu relaciju, pa i tu postavlja određena ograničenja, koja se odnose

² Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, br. 72/2009.

³ Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik RS, br. 94/2016.

na život u zajedničkom domaćinstvu u slučaju razvoda braka. S druge strane, Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (dalje: Istanbulska konvencija), koju je Republika Srbija potvrdila,⁴ pod pojmom nasilje u porodici (*domestic violence*) podrazumeva i nasilje u partnerskom odnosu, bez obzira na život u istom domaćinstvu.

Problematično je i navođenje okolnosti od značaja za odmeravanje kazne po automatizmu, te ocena određenih okolnosti kao olakšavajućih – na primer, da je učinilac roditelj (pa i ako je lišio života majku zajedničke dece); proganjanje partnerke i pretnje ubistvom kao prethodnica viktimizaciji ubistvom se ne cene kao otežavajuće okolnosti; još uvek se ne ceni prisustvo maloletnog lica nasilju kao otežavajuća okolnost, niti se maloletno lice tretira kao oštećni, iako bi se vrlo lako moglo utvrditi da mu je ugroženo spokojstvo radnjama učinoca i slično (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2007: 110; Simenović-Patić, Jovanović, 2013: 112-127; Petrušić, Žunić, Vilić, 2018: 140). Koliko se koristi institut posebno osetljivog svedoka i drugi oblici zaštite oštećenih i svedoka, naročito kada je u pitanju maloletno lice, pitanje je (prema sprovedenim istraživanjima – nedovoljno) (Väätäinen, 2015: 16).

Statistički podaci ukazuju na zabrinjavajuće visok udeo odbačenih krivičnih prijava za nasilje u porodici, a među razlozima za odbacivanje pažnju privlači odlaganje krivičnog gonjenja (koje rezultuje odbacivanjem krivične prijave, pošto je okrivljeni ispunio određenu obavezu iz čl. 283 st.1 Zakonika o krivičnom postupku⁵). Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, 2004. godine broj odbačenih krivičnih prijava za nasilje u porodici je bio 24,9%, da bi od 2010. godine taj broj počeo da raste (29,3%), 2011. je bio 35,8%, a 2016. godine čak 64,4% (Republički zavod za statistiku, 2018b: 1). U 2016. godini, među razlozima za odbacivanje krivične prijave za nasilje u porodici pojavljuje se odlaganje krivičnog gonjenja u 11,1% slučajeva, dok je u 64% slučajeva odbačenih krivičnih prijava razlog bilo nepostojanje osnova sumnje ili necelishodnost krivičnog gonjenja, a u 20,7% slučajeva javni tužilac je procenio da nije u pitanju krivično delo iz njegove nadležnosti (Republički zavod za statistiku, 2017: 14). Izneti podaci upućuju na osnovanost sprovođenja istraživanja u vezi sa ovako visokim brojem odbačenih prijava iz pomenu-

---

⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/2013.

⁵ Zakonik o krivičnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.

tih razloga, a naročito onih vezanih za tzv. tužilački oportunitet. Naime, još pre desetak godina, prilikom istraživanja pravosudne prakse u slučajevima nasilja u porodici, konstatovano je da u velikom broju slučajeva odbačenih krivičnih prijava (u to vreme oko 30% odbačenih prijava) nije bilo ni stvarnih ni pravnih razloga za takvu odluku javnog tužioca (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2007: 108), pa bi valjalo proveriti da li možda ima osnova za takav zaključak i danas.

Čak deceniju nakon uvođenja inkriminacije, i pored velikog broja edukacija javnih tužilaca i sudija, u pravosudnoj praksi javljaju se elementarne, početničke greške na koje odgovara Vrhovni kasacioni sud Srbije utvrđujući povrede zakona učinjene u korist okrivljenog. One se odnose na pitanje trajanja radnje izvršenja, odnosno na pitanje da li je jedan akt nasilja dovoljan za postojanje dela;⁶ na pitanje da li su bivši supružnici koji ne žive zajedno članovi porodice⁷ (iako je to nedvosmisleno navedeno u čl. 112 st. 28 KZ)⁸; da li su deda i unuk članovi porodice⁹. Veoma je interesantno (i zabrinjavajuće) tumačenje sudova prvog i drugog stepena da u slučaju kada su učiniocu izrečene mere zaštite od nasilja u porodici po odredbama Porodičnog zakona¹⁰ (zabrana uznemiravanja supruge i maloletne dece, zabrana približavanja oštećenima na udaljenost manju od 200 m, zabrana pristupa u prostor oko mesta stanovanja oštećenih) a on, po dogovoru sa suprugom-oštećenom, dođe do kuće u kojoj se nalaze deca kako bi vratio neke stvari, nema krivičnog dela, jer nema protivpravnosti. Vrhovni kasacioni sud je usvojio zahtev za zaštitu zakonitosti Republičkog javnog tužioca i podsetio sudove da su: „izrečene mere zaštite od nasilja u porodici bezuslovne, donete u cilju zaštite oštećenih i ne mogu zavisiti ni od kakvih eventualnih dogovora sa oštećenom majkom maloletne dece, koja se, takođe, štite izrečenim merama, a čime je zakonodavac i želeo da spreči svaku eventualnu manipulaciju prema oštećenima”.¹¹

Učinioci nasilja u porodici najčešće bivaju uslovno osuđeni (u 2018. godini uslovna osuda je bila zastupljena u strukturi izrečenih sankcija sa 67,2% (Republički zavod za statistiku, 2019: 9), ali se uslovna osuda sa zaštitnim nadzo-

⁶ Vrhovni kasacioni sud, Kzz 83/2012 od 24. 10. 2012 i Kzz 123/2013 od 7. 11. 2013.

⁷ Vrhovni kasacioni sud, Kzz 65/2013 od 26. 6. 2013.

⁸ Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

⁹ Vrhovni kasacioni sud, Kzz 52/2012 od 27. 6. 2012.

¹⁰ Porodični zakon, Službeni glasnik RS, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015.

¹¹ Vrhovni kasacioni sud, Kzz 98/2013 od 26. 9. 2013.

rom retko pojavljuje u praksi, što bi trebalo promeniti. Naime, uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom je daleko bolje rešenje, jer je osuđeni dužan da izvršava određene obaveze koje su specijalno-preventivno orijentisane, što je jedna od preporuka Istanbulske konvencije (čl. 45 st. 2). Najnoviji statistički podaci pokazuju i da je za 166 osuđenih za nasilje u porodici određeno izvršenje zatvorske kazne u prostorijama u kojima stanuje (tzv. kućni zatvor) (Republički zavod za statistiku, 2019: 9), a postoji sumnja da su među njima i oni kojima nije smeo biti određen takav način izdržavanja kazne, imajući u vidu da poverenici za alternativne krivične sankcije ukazuju na to da sudovi određuju „kućni zatvor” i nasilnicima koji žive sa oštećenima, što često vodi novim aktima nasilja.¹² A Krivični zakonik je i po tom pitanju jasan (mada bi bilo sasvim logično u datoj situaciju uopšte ne pomišljati na ovakav način izvršenja kazne i da nema nikakve odredbe o tome): u čl. 45 st. 7 predviđa zabranu određivanja izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje za krivično delo protiv braka i porodice, ako osuđeni živi u istom porodičnom domaćinstvu sa oštećenim. I rezultati najnovijeg istraživanja nasilja u porodici u pravosudnoj praksi ukazuju na blagu kaznenu politiku u slučajevima nasilja u porodici i prisustvo „starog” problema – automatizma pri navođenju okolnosti od značaja za odmeravanje kazne (i dalje daleko više olakšavajućih), bez udubljanja u stvarni efekat njihovog dejstva (Petrušić, Žunić, Vilić, 2018: 140).

Indikativni su i rezultati nedavno sprovedenog istraživanja nasilja u porodici koje se dešava u migrantskoj populaciji, i to u prihvatnim i azilnim centrima (Marković, Cvejić, 2017), kada se nepostupanje zaposlenih u pomenutim centrima po važećim propisima pravda „starim” odgovorima: „to je drugačija kultura, običaji, religija”; „oni su takvi, njima je to normalno”, „oni neće da prijave, neće da sarađuju”; „prijavljivanje i vođenje postupka bi im otežalo položaj, jer ne žele da ostanu u Srbiji” i slično. (Jovanović, 2018: 32-40). Sa druge strane, Istanbulska konvencija nameće kao opštu obavezu državama članicama da obezbede da se kultura, običaji, tradicija, religija ili tzv. „čast” ne smatraju opravdanjem za bilo koje delo obuhvaćeno Konvencijom (čl. 12 st. 5).

Ukratko ciljnim tumačenjem (pa i jezičkim) različitih rešenja lako dolazimo do zaključka da učinilac nasilja u porodici ne bi smeo da bude u privilegova-

---

¹² Poverenici su o tome govorili na konferenciji „Perspektive alternativnih krivičnih sankcija i mera restorativne pravde u Srbiji” u organizaciji Fondacije Centar za demokratiju i Viktimološkog društva Srbije, koja je održana 30. juna 2015. godine u Beogradu.

nom položaju u odnosu na učinioca koji vrši nasilje van porodice, a u praksi se to, čini se, i dalje dešava.

Novi odgovori na nasilje nad ženama

Pošto zaključimo da i krivičnopravne norme koje postoje bar deceniju nemaju primenu kojoj se ne bi moglo prigovoriti, te da je i dalje veliki broj žena ubijen u kontekstu porodičnog/partnerskog nasilja (najmanje 30 njih godišnje), a tim ubistvima je najčešće prethodio neadekvatan odgovor sistema na porodično/partnersko nasilje,¹³ pogledajmo koja su to nova rešenja usvojena kako bi se unapredio odgovor Republike Srbije na rodno zasnovano nasilje.

*Zakon o sprečavanju nasilja u porodici*¹⁴

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici se primenjuje od 1. juna 2017. godine i istina, orijentisan je prvenstveno ka prevenciji nasilja i hitnim merama, te koordinisanoj akciji različitih aktera, ali kako predstavlja značajnu novinu i ima vezu sa krivičnopravnim odgovorom, valja mu posvetiti pažnju. Dobrim namerama prilikom usvajanja ovog zakona ne može se prigovoriti, ali njegovo pravno-tehničko uređenje i pojedina rešenja predmet su kritike. Naime, i ovaj zakon je na liniji prodora bezbednosnih težnji u krivično pravo, te primeni u osnovi represivnih mera i pre nego što je krivično delo učinjeno. Njegova okosnica jeste neposredna opasnost od nasilja koja zahteva intervenciju, na prvom mestu policije, potom tužilaštva i eventualno suda, oličenu u hitnim merama. Međutim, ključni pojam „neposredna opasnost od nasilja” je nedovoljno dobro određen, te bi se mnoge situacije mogle podvesti zapravo već pod neku od radnji nasilja u porodici, dok bi druge bile problematične za tumačenje, odno-

¹³ Samo Mreža Žene protiv nasilja beleži i analizira slučajeve femicida (iz medijskih napisa) dok zvanične statistike još uvek nema (iako Istanbulska konvencija u čl. 11 predviđa obavezu prikupljanja podataka). Izveštaji pokazuju da je broj femicida u poslednjih devet godina (koliko Mreža izveštava o femicidu) gotovo nepromenjen, što govori o neodlučnosti i neuspehu države da, i pored brojnih zakona i mera, stane na put ubijanju žena (Mreža Žene protiv nasilja, 2019: 2). Svi izveštaji Mreže Žene protiv nasilja su dostupni na: www.zeneprotivnasilja.net, stranici pristupljeno 27.8.2019.

¹⁴ Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Službeni glasnik RS, br. 64/2016.

sno prepoznavanje – na primer, neposredna opasnost od ekonomskog nasilja, koje je inače eksplicitno navedeno kao oblik nasilja samo u ovom zakonu, što je u skladu sa Istanbulskom konvencijom. Jasno je i da postoji mogućnost diskrecionog, a samim tim i pogrešnog, procenjivanja ovakve situacije. Kreator neposredne opasnosti od nasilja jeste „mogući učinilac nasilja” – pojam koji bi trebalo da pojašni pojam „neposredne opasnosti od nasilja”, jer će ona postojati „kada iz ponašanja mogućeg učinioca i drugih okolnosti proizlazi da je on spreman da u vremenu koje neposredno predstoji po prvi put učini ili ponovi nasilje u porodici” (čl. 3 st. 2 Zakona), te se ocenjuje da pomenute neodređenosti pogoduju visokom stepenu pravne nesigurnosti (Lazić, Nenadić, 2017: 498).

Hitne mere koje izriče nadležni policijski službenik (mera privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj (čl. 12 st. 2 Zakona) vezane su isključivo za procenu (od strane službenika policije) neposredne opasnosti od nasilja. Dakle, reč je o merama koje se izriču odmah i koje treba da preveniraju nasilje. Jasno je da je velika odgovornost na policijskom službeniku koji mora biti izuzetno dobro obučen da proceni neposrednu opasnost od nasilja (jer je to u njegovoj isključivoj nadležnosti), te da izrekne odgovarajuću meru ili obe mere „mogućem učiocu”. Postavlja se pitanje da li ovakve mere policijski službenik može izreći kada je u pitanju nasilje koje se već dogodilo, jer pretnja povređivanjem ili ubistvom, kojom se ugrožava spokojstvo člana porodice, već je učinjeno nasilje, ali se, istina, može posmatrati u kontekstu opasnosti od težeg oblika nasilja (onog kojim se preti), kao što se telesno povređivanje može posmatrati u kontekstu opasnosti od letalnog ishoda. Da li će policijski službenik izreći hitnu meru u slučaju kada proceni da su u datom slučaju ostvarena obeležja nekog krivičnog dela (ili prekršaja), ili će se orijentisati na odredbe relevantnih zakona i ovlašćenja koja ima po njima? Hoće li sam odlučivati, bez obaveštavanja javnog tužioca? Jer, po Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici nadležni policijski službenik je ključna figura i sam procenjuje i izriče hitne mere. Ima mišljenja da zakonodavac zapravo ima u vidu „slučajeve nasilja blažeg intenziteta kod kojih nema osnova sumnje da je učinjeno krivično delo, ali da takva namera nije dobro elaborirana u zakonskim odredbama” (Bošković, Risimović, 2018: 399). Očigledno je da je zakonodavac ostavio dosta prostora za različita tumačenja i da oni koji primenjuju ovaj zakon, u prvom redu policijski službenici, potom i tužilaštvo, moraju biti izuzetno oprezni i vešti u izboru mera i postupaka koji im stoje na raspolaganju.

Problemi se tu ne završavaju. Hitna mera traje 48 časova od časa uručenja naređenja, a postupak nadležnog službenika policije procenjuje naknadno javni tužilac (iz posrednih izvora, obaveštenja i procene koju je učinio sam policijski službenik). Javni tužilac može, u roku od 24 časa od kada je naređenje uručeno mogućem učiniocu, samo da predloži sudu da se hitna mera produži. Ali, ostaje nerešeno pitanje šta u slučaju kada javni tužilac proceni da izricanje mere nije bilo osnovano – nije predviđena mogućnost obustave mere od strane javnog tužioca. Da su zakonskim rešenjima dovedena u pitanje prava „mogućeg učinioca” pokazuje i odredba čl. 14 st. 2, koja predviđa zadržavanje u trajanju od osam časova u cilju vođenja postupka, a iz aspekta pitanja da li ovakvo zadržavanje može biti smatrano lišenjem slobode (a nije predviđeno donošenje formalne odluke o tome, niti pravno sredstvo kojim se može ispitati takva odluka). Sudeći po praksi Evropskog suda za ljudska prava, odgovor je pozitivan, te kao sporne ostaju odredbe koje ignorišu prava lica lišenih slobode (Lazić, Nenadić, 2017: 499-501; Čvorović, Ivanović, 2017: 452-453).

Takođe, ovaj zakon predviđa „novi” krug zaštićenih lica, različit od onoga koji predviđaju Krivični zakonik (čl. 112 st. 28) i Porodični zakon (čl. 197 st. 3), a problem definisanja kruga lica koja se smatraju članovima porodice, odnosno koja će uživati specifičnu zaštitu jeste jedan od starih problema koji se sada dodatno komplikuje umesto da bude rešen. Sada već tri zakona različito određuju krug lica – članova porodice, te bi pojedni oblici zaštite mogli izostati jer ne postoji poklapanje u datom slučaju. Slično je i sa oblicima nasilja, pa se kritikuje nametanje obaveza tužilaštvu da se angažuje na sprečavanju ponašanja koja, sama po sebi, ne moraju biti kažnjiva (Lazić, Nenadić, 2017: 496).

Donošenje ovog zakona sa ciljem da uredi koordinisanu akciju različitih aktera pokazuje i da prethodni pokušaji koji su rezultovali velikim brojem protokola o postupanju i koordinisanom delovanju nisu dali rezultate, te se moralo posegnuti i za zakonskim uređenjem. Da li se sada vide rezultati i boljitak u oblasti saradnje i koordinisanog delovanja valjalo bi istražiti.

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (2016)¹⁵

Ovaj zakon donosi nove inkriminacije, kao i novo pooštavanje propisanih kazni za dela koja su od značaja za zaštitu žena od nasilja. Inkriminacije o kojima će ovde biti reči su takođe u primeni od 1. juna 2017. godine. Reč je

¹⁵ Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik RS, br. 94/2016.

o sakaćenju ženskog polnog organa (čl. 121a KZ), proganjanju (čl. 138a KZ), polnom uznemiravanju (čl. 182a KZ), prinudnom zaključenju braka (187a KZ) – inkriminacijama koje su uvedene zbog potrebe za usklađivanjem sa Istanbulskom konvencijom.

Genitalno sakaćenje žena je problem prvenstveno u afričkim i azijskim zemljama, a u evropskim okvirima u imigrantskim zajednicama (u Austriji, Belgiji, Danskoj, Nemačkoj, Velikoj Britaniji), i u većini ovih zemalja postoji posebna inkriminacija (European Commission, 2016), te bi se, ali samo zbog „zakonodavnog opreza“ (i aktuelne migrantske/izbegličke krize), moglo opravdati uvođenje ove inkriminacije (kao što je to učinila Hrvatska, s tim što je i tamo uređenje ovog dela predmet kritike) (Herceg Pakšić, Jakopović, 2015). Uz to, uvođenje ove inkriminacije može se opravdati potrebom za usaglašavanjem sa zahtevima Istanbulske konvencije. Međutim, pitanje je zašto onda zakonodavac zaista nije u potpunosti ispoštovao zahteve Konvencije? Najupadljivije odstupanje, i to nedopustivo, jeste odredba stava 2 u kojoj je predviđena mogućnost utvrđivanja naročito olakšavajućih okolnosti pod kojima je delo učinjeno (o kojima u Konvenciji nema ni reči), a zbog kojih je propisana i blaža kazna za njegovo izvršenje. Da li je i ovde po sredi neka vrsta zakonodavnog opreza i strah od nepoznatog, pa zakonodavac uvodi novu inkriminaciju (pozivajući se na nužnost, odnosno na Konvenciju), ali se odmah i ograđuje, baš zbog nesigurnosti i neznanja ili bolećivosti prema drugim kulturama koje neguju ovakvu praksu? Zakonodavac, inače sve stroži pri noveliranju krivičnog zakonodavstva, zagovornik zabrane ublažavanja kazne za pojedina dela (naročito sa elementima nasilja), sada, neočekivano i neopravdano, pokazuje bolećivost i na jedan neodređen način opisuje privilegovani oblik novog krivičnog dela, te prepušta sudu da ceni naročito olakšavajuće okolnosti u datom slučaju (što je inače svojstveno sudskom ublažavanju kazne kome se zakonodavac protivi) (Jovanović, 2017: 231). „Naročito olakšavajuće okolnosti“ ne smeju biti vezane za kulturu, tradiciju, religiju, jer Istanbulska konvencija ovakva opravdanja izričito zabranjuje (čl. 42 Konvencije). Naravno, ukoliko je obrezivanje medicinski indikovano, ne bi ni bilo dela, zbog isključenja protivpravnosti, te ova okolnost ne dolazi u obzir.

Dalje, Konvencija izričito pominje prinudu ženskog lica na podvrgavanje radnji sakaćenja polnog organa, što nije predviđeno u čl. 121a KZ. Posebno ističe i devojke/devojčice kada govori o genitalnom sakaćenju, ali nema težeg oblika ovog dela u slučaju da je pasivni subjekt maloletno lice, iako podaci

govore o tome da se genitalno sakaćenje najčešće vrši nad devojkama (European Commission, 2010: 72), a čak i krivično delo teška telesna povreda ima teži oblik kada je učinjeno prema maloletnom licu (čl. 121 st. 6 KZ). Kada se uzme sve u obzir, čini se da novo delo predstavlja više formalno zadovoljavanje zahteva Istanbulske konvencije, koje čak nije ni dosledno izvedeno. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, nije bilo nijedne prijave za ovo delo od početka primene inkriminacije (Republički zavod za statistiku, 2018: 3, 2019: 3).

I opis krivičnog dela proganjanja (čl. 138a KZ) sadrži neodređenje pojmova i otvara prostor za šire tumačenje pojedinih obeležja dela, što se kosi sa osnovnim krivičnopravnim načelima: na primer, „određeni vremenski period“, „druge radnje u cilju fizičkog približavanja tom licu protivno njegovoj volji“, „(preduzima) druge slične radnje na način koji može osetno da ugrozi lični život lica prema kojem se radnje preduzimaju“.

Istanbulska konvencija (čl. 34) zahteva da bude inkriminisano „namerno ponašanje koje se sastoji u ponavljanju pretnji upućenih drugom licu koje dovode do toga da se ono plaši za svoju bezbednost“, te je zakonodavac u skorašnjim izmenama i dopunama Krivičnog zakonika¹⁶ dodao novi element osnovnom obliku ovog krivičnog dela – „upornost“. Dakle, za proganjanje nije dovoljno postojanje jednog akta (koji bi se mogao podvesti pod neko već postojeće krivično delo¹⁷), već je neophodno da se radnje ponavljaju, kao i da se njima proizvodi određena posledica, da se ugrožava bezbednost pasivnog subjekta ili njemu bliskog lica.

Određenje proganjanja srpskog zakonodavca je šire postavljeno u odnosu na zahteve Konvencije. Ono je, zapravo, preslikano nemačko rešenje, koje ne sadrži sporno obeležje „određeno vreme“. Problem koji bi se mogao očekivati u praksi (uz pomenute teškoće koje generiše sam opis) jeste i nedovoljno razumevanje/prepoznavanje ove pojave i njene opasnosti, o čemu govori i podatak da se čak ni u slučajevima ubistva partnerke proganjanje nije pojavljivalo kao otežavajuća okolnost (iako je bilo utvrđeno), niti se žrtvi blagoremeno pruža pomoć (Dovelius, Öberg, Holmberg, 2006: 30; Simeunović-Patić, Jovanović, 2013).

Međutim, istraživanje sprovedeno u zemljama Evropske unije pokazuje da se, i pored problema u propisivanju ovog dela, inkriminacija dobro poka-

¹⁶ Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, br. 35/2019.

¹⁷ Koje bi to inkriminacije mogle biti kada je srpsko zakonodavstvo u pitanju i zašto one nisu u potpunosti odgovarajuće, videti u: Jovanović, 2015, str. 212-214.

zala, o čemu svedoči sve veći broj presuda (European Commission, 2010: 68). Ovaj argument, kao i podaci Republičkog zavoda za statistiku¹⁸ idu u prilog opstanka ove inkriminacije, ali bi trebalo otkloniti postojeće nedostatke i učiniti je prihvatljivijom (najbolje bi bilo prethodno sprovesti istraživanje o njenoj praktičnoj primeni).

Polno uznemiravanje predstavlja „svako verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje (izostavljeno je seksualne prirode, kako stoji u čl. 40 Istanbulske konvencije) koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica u sferi polnog života, a koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje” (čl. 182a st. 3 KZ). Po sredi je loš, bukvalan prevod odredbi Konvencije ugrađen u opis dela, te otuda i neodređenosti u opisu, poput „neverbalno ili fizičko ponašanje”, pa i „neprijateljsko okruženje”. Moglo bi se u praksi otvoriti i pitanje distinktivnosti ovoga u odnosu na krivična dela kao što su nedozvoljene polne radnje (čl. 182 KZ) i uvreda (čl. 170 KZ). Gonjenje za ovo delo preduzima se po predlogu, a delo dobija teži oblik ukoliko je učinjeno prema maloletnom licu (za osnovni oblik dela predviđena je novčana kazna ili zatvor do šest meseci, a za teži oblik dela – od tri meseca do tri godine zatvora). Ipak, podaci Republičkog zavoda za statistiku pokazuju da se inkriminacija primenjuje - 2017. godine bilo je 25 krivičnih prijava, 11 odbačenih, a dva lica osuđena, a 2018. godine 105 prijava i 26 osuđenih – od toga 16 uslovno (Republički zavod za statistiku, 2018a: 16, 65; 2019: 4, 8).

Treba napomenuti da je Republika Srbija svoju obavezu iz čl. 40 Istanbulske konvencije, koji nalaže da seksualno uznemiravanje bude „predmet krivične ili druge pravne sankcije”, ispunila predvidevši sankcije u okvirima antidiskriminacionog i radnog zakonodavstva¹⁹, što je učinila i većina zemalja Evropske unije (European Commission, 2010: 120), ali je, očigledno, otišla

---

¹⁸ Godine 2017. bilo je 56 krivičnih prijava. Njih 25 je odbačeno, a pet lica je osuđeno (Republički zavod za statistiku, 2018a: 15, 64). Godine 2018: 297 prijava; 61 lice osuđeno - od toga 41 uslovnom osudom (Republički zavod za statistiku, 2019: 4, 18).

¹⁹ Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS, br. 22/ 2009, zabranjuje uznemiravanje i uznemiravanje po osnovu pola (čl. 12, odnosno čl. 20), a u čl. 55 st. 2 i 3 predviđeno je novčano kažnjavanje za prekršaj preduzetnika, odgovornog lica u pravnom licu, odnosno organu javne vlasti, kao i fizičkog lica. Zakon o radu, Službeni glasnik RS, br. 24/05, 61/05, 54/209, 32/13 i 75/14, u čl. 21 eksplicitno zabranjuje uznemiravanje i seksualno uznemiravanje, a definicija seksualnog uznemiravanja je ista kao i opis novog krivičnog dela. Relevantne su i odredbe Zakona o sprečavanju zlostavljanja na radu, Službeni glasnik RS, br. 36/10 u kojem je zlostavljanje određeno na sličan način kao što je to učinjeno sa uznemiravanjem, s tim što se kao radnja pojavljuje „svako aktivno ili pasivno ponašanje” (čl. 6).

i korak dalje, što se može oceniti pozitivno iz aspekta zaštite žena od rodno zasnovanog nasilja.

Prinuda na zaključenje braka je uređena prema zahtevima čl. 37 Istanbulske konvencije. U čl. 187a KZ kriminalizovana je prinuda drugog lica na zaključenje braka „upotrebom sile ili pretnje” (st. 1). Ova radnja se može podvesti pod postojeće krivično delo prinude (čl. 135 KZ) s tim što je, sudeći po predviđenoj kazni za osnovne oblike, prinudno zaključenje braka teže delo (predviđen je posebni minimum od tri meseca, dok kod prinude nema naznačenja najmanje mere kazne). Međutim, novo delo ne poznaje kvalifikatornu okolnost vezanu za način izvršenja (ako je delo izvršeno na svirep način ili pretnjom ubistvom ili teškom telesnom povredom ili otmicom), te u ovim slučajevima kazna ostaje ista, dok je za takav, teži oblik prinude (čl. 135 st. 2 KZ) predviđena teža kazna (od šest meseci do pet godina zatvora). Nema ni drugih težih oblika koje poznaje krivično delo prinude, a koji su zamislivi u slučaju prinudnog zaključenja braka (nastupanje teže posledice – teške telesne povrede, smrti pasivnog subjekta i dr.), pa bi u tim slučajevima bolje bilo da se delo kvalifikuje kao „klasična” prinuda sa težom posledicom ili da se primeni institut sticaja, jer bi, u suprotnom, učinilac bio privilegovan. Izostavljeno je i predviđanje težeg oblika u slučaju da se radi o maloletniku koji bi mogao zaključiti brak, a Konvencija sama izričito pominje decu koju treba pojačano zaštititi.

Na kraju, treba skrenuti pažnju i na delo iz čl. 340a KZ kojim je zakonodavac konačno otklonio prigovor koji se odnosio na nepredviđanje sankcije u slučaju kršenja mere bezbednosti koja je od izuzetnog značaja za zaštitu žena (ali ne samo njih) od nasilja (u porodici naročito, ali i drugih oblika nasilja) – zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim (čl. 89a KZ). Sada je kršenje mere bezbednosti (ove ili druge mere koja se sastoji u zabrani) posebno krivično delo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do šest meseci.

Treba pozdraviti i brisanje nekadašnjeg čl. 186 KZ koji je predviđao preduzimanje gonjenja po predlogu oštećenog za krivična dela protiv polne slobode iz čl. 178 KZ (silovanje), čl. 179 KZ (obljuba nad nemoćnim licem) i čl. 182 st. 1 KZ (osnovni oblik krivičnog dela nedozvoljene polne radnje) kada su učinjena prema bračnom drugu. Takođe, izmene i dopune Krivičnog zakonika iz 2016. godine donele su i pooštavanje kazne za dela protiv polne slobode – podignut je posebni minimum za osnovni oblik silovanja i obljuje sa detetom sa tri na pet godina, kao i za teže oblike obljuje zloupotrebom položaja (čl. 181 st. 3 i 4 KZ); za osnovni oblik obljuje nad nemoćnim licem predviđena

je kazna zatvora od pet do dvanaest godina, umesto dotadašnje u rasponu od dve do deset godina.

*Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (2019)*²⁰

Najnovije izmene i dopune Krivičnog zakonika prate trend zaoštavanja represije i povlađivanja zahtevima punitivnog populizma, pa bismo i u tom smislu mogli govoriti o boljoj (ali samo deklarativno, formalno) zaštiti žena. I ovaj, tzv. Tijanin zakon (zbog najvažnije i najspornije izmene koju je doneo) predstavlja najbolji primer „memoralizacije žrtve jačanjem represije“²¹ i politizacije zločina (konkretno – silovanja i ubistva devojčice T. Jurić). Svima je dobro poznata rasprava između u osnovi laičke i stručne javnosti u vezi sa uvođenjem kazne doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpuštanja za učinioce određenih krivičnih dela: teškog ubistva deteta ili bremenite žene (čl. 114 st. 1 t. 9 KZ), obljube nad nemoćnim licem (čl. 179 st. 3 KZ), obljube sa detetom (čl. 180 st. 3 KZ) i obljube zloupotrebom položaja (član 181 st. 5). Ovakvo rešenje je osnovano kritikovano kao protivno ustavnim odredbama i evropskim standardima (Ilić, 2019).

Zakon (koji stupa na snagu 1. 12. 2019. godine) je kaznu doživotnog zatvora predvideo i za druge oblike teškog ubistva iz čl. 114 KZ čije žrtve mogu biti žene (na primer, ubistva na svirep ili podmukao način, ubistva člana porodice koji je prethodno zlostavljan). Izmene su pogodile i krivično delo nasilje u porodici, te je najteži oblik ovog dela (nasilje koje je rezultovalo smrtnim ishodom člana porodice) dobio težu kaznu – onu koja je ekvivalentna kazni za obično ubistvo – od pet do petnaest godina zatvora (umesto dosadašnje u rasponu od tri do petnaest godina), a ako je član porodice maloletno lice – najmanje deset godina (do sada nije pravljen razlika kod težeg oblika dela u odnosu na uzrast kao svojstvo pasivnog subjekta).

Ovakva rešenja pokazuju nesumnjivo (deklarativno) opredeljenje za bolju zaštitu ranjivih kategorija žrtava, kao što su žene i deca. Reč je o promenama

---

²⁰ Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, br. 35/2019.

²¹ Setimo se i „Marijinog zakona“ – Zakona o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima (Službeni glasnik RS, br. 32/2013), koji je takođe usvojen posle jednog tragičnog događaja, a sa brojnim pravno-tehničkim manama, neusklađenostima sa Krivičnim zakonikom i veoma problematičnim rešenjima. Detaljno o Marijinom zakonu i trendovima emocionalizacije zločina i memorializacije žrtve jačanjem represije u okvirima savremene kontrole kriminaliteta: Soković, 2014: 5-25.

koje je, kao i do sada (izmenama krivičnog zakonodavstva na svake dve do tri godine) i najlakše bilo učiniti, a koje u stvarnosti ne garantuju bolju, efektivnu zaštitu, dok neke od njih (kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta) čak skreću Srbiju sa evropskog puta.

Završni osvrt

Tendencija u srpskom krivičnom zakonodavstvu jeste krivičnopravni ekspanzionizam i zaoštavanje krivičnopravne represije, te skretanje ka tzv. bezbednosnom krivičnom pravu sa obrazloženjem da će se tako rešiti društveni problemi koji uznemiravaju javnost ili su kamen spoticanja na putu ka Evropskoj uniji. U okvirima te tendencije kreću se i novi odgovori na nasilje nad ženama – zaoštavanje zakonodavne kaznene politike za određena dela, usvajanje novih inkriminacija bez mnogo promišljanja i vođenja računa o principima krivičnog prava, o distinktivnosti u odnosu na druge, već postojeće inkriminacije i o njihovoj praktičnoj primeni, te problemima koji se mogu pojaviti. Naime, opisi pojedinih inkriminacija predstavljaju jednostavno loš, neprilagođen prevod opisa iz Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, a neke ni ne odgovaraju u potpunosti zahtevima koje ova konvencija predviđa, što bi se moralo ispraviti zarad ostvarenja cilja – zaštite žena od rodno zasnovanog nasilja.

Proliferacija rešenja sa manama, bez ispravljanja već učinjenih, ustanovljenih grešaka, bez istraživanja koja bi uopšte opravdala njihovu pojavu i evaluirala primenu, a sa jednostavnim obrazloženjem da su neophodna radi unapređivanja zaštite žena od nasilja, a naročito, radi ulaska Srbije u Evropsku uniju, ne može dati očekivane rezultate. O tome svedoči i broj ubijenih žena u Srbiji iz godine u godinu. Sve oštija krivičnopravna represija bez insistiranja na obrazovanju, podizanju i promeni svesti, negovanju kulture tolerancije i nenasilja, ekonomskom osnaživanju i poboljšanju položaja žena, i uopšte, razvijanju različitih preventivnih mehanizama, nije dobro rešenje, što je u nauci odavno zaključeno.

Literatura

Bošković, A., Risimović, R. (2018) Domestic violence - the most important novelties of the Law on prevention of domestic violence and some criminal law aspects. U: Z. Pavlović (ur.) *Yearbook - Human rights protection: From unlawfulness to legality*, no 1. Novi Sad: Provincial Protector of Citizens – Ombudsman, Belgrade: Institute of Criminological and Sociological Research, str. 389-404.

Čvorović, D., Ivanović, Z. (2017) Policijsko lišenje slobode i Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (kaučuk norme – opravdanost ili ne?). U: S. Bejatović (ur.) *Reformski procesi i poglavlje 23 (godinu dana posle) – Krivičnopravni aspekti*. Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu i „Intermex”, str. 448-459.

Dovelius, A. M., Öberg, J., Holmberg, S. (2006) *Stalking in Sweden: Prevalence and Prevention*. Stockholm: The Swedish National Council for Crime Prevention.

European Commission (2010) *Feasibility Study to Assess the Possibilities, Opportunities and Needs to Standardise National Legislation on Violence against Women, Violence against Children and Sexual Orientation Violence*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Herceg Pakšić, B., Jakopović, E. (2015) Sakaćenje ženskih spolnih organa: pojavni oblici, medicinska obilježja i kaznenopravna regulacija. *Pravni vijesnik*, 2, str. 211-229.

Ignjatović, Đ. (2013) *Komparacija kriminaliteta i kaznene reakcije: Srbija – Evropa*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Jovanović, S. (2010) *Pravna zaštita od nasilja u porodici*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Jovanović, S. (2014) Problemi krivičnopravne reakcije na nasilje u porodici. U: D. Kolarić (ur.) *Nasilje u Srbiji: Uzroci, oblici, posledice i društvene reakcije*, tom I. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija i Fondacija „Hans Zajdel”, str. 246-255.

Jovanović, S. (2015) Proganjanje u svetlu postojećih inkriminacija i međunarodno-pravnih zahteva. U: D. Kolarić (ur.) *Suprotstavljanje savremenim oblicima kriminaliteta – analiza stanja, evropski standard i mere za unapređenje*, tom I. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija i Fondacija „Hans Zajdel”, str. 212-214.

Jovanović, S. (2017) Nove inkriminacije u funkciji zaštite žena od nasilja. U: S. Bejatović (ur.) *Reformski procesi i poglavlje 23 (godinu dana posle) – Krivičnopravni aspekti*. Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu i „Intermex”, str. 228-240.

Jovanović, S. (2018) Faktori neprijavljivanja nasilja nad ženama i decom u prihvatnim i centrima za azil u Srbiji. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 2, str. 29-53.

Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N. (2007) *Krivično delo nasilja u porodici: Aktuelna pravosudna praksa u Beogradu i Nišu*. Beograd i Niš: Autonomni ženski centar i Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju.

Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

Lazić, R., Nenadić, S. (2017) Javno tužilaštvo pred izazovima Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. U: S. Bejatović (ur.) *Reformski procesi i poglavlje 23 (godinu dana posle) – Krivičnopravni aspekti*. Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu i „Intermex”, str. 491-502.

Marković, J., Cvejić, M. (2017) *Nasilje nad ženama i devojčicama u izbegličkoj i migrant-skoj populaciji u Srbiji*. Beograd: Atina – Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika nasilja nad ženama.

Petrušić, N., Žunić, N., Vilić, V. (2018) *Krivično delo nasilje u porodici u sudskoj praksi – nove tendencije i izazovi*. Beograd: Misija OEBS-a u Srbiji.

Porodični zakon, Službeni glasnik RS, br. 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015.

Simeunović-Patić, B., Jovanović, S. (2013) *Žene žrtve ubistva u partnerskom odnosu*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Soković, S. (2011) Savremene globalne tendencije u kontroli kriminaliteta (karakteristike, perspektive i osvrt na domaće prilike). *Crimen*, 2, str. 212-226.

Soković, S. (2014) Žrtve i savremene tendencije u kontroli kriminaliteta. *Temida*, 1, str. 5-27.

Stojanović, Z. (2013) Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva? *Crimen*, 2, str. 119-143.

Vrhovni kasacioni sud, Kzz 52/2012 od 27.6.2012.

Vrhovni kasacioni sud, Kzz 83/2012 od 24.10.2012

Vrhovni kasacioni sud, Kzz 65/2013 od 26.6.2013.

Vrhovni kasacioni sud, Kzz 98/2013 od 26.9.2013.

Vrhovni kasacioni sud, Kzz 123/2013 od 7.11.2013.

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, br. 72/2009.

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik RS, br. 94/2016.

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik, br. 35/2019.

Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima, Službeni glasnik RS, br. 32/2013.

Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori br. 12/2013.

Zakon o radu, Službeni glasnik RS, br. 24/05, 61/05, 54/209, 32/13 i 75/14.

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Službeni glasnik RS, br. 64/2016.

Zakona o sprečavanju zlostavljanja na radu, Službeni glasnik RS, br. 36/10.

Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS, br. 22/ 2009.

Zakonik o krivičnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.

Internet izvori

European Commission (2016) *Eliminating Female Genital Mutilation*, 23.12.2016. Dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-violence/eliminating-female-genital-mutilation/index_en.htm, stranici pristupljeno: 21.8.2019.

Ilić, V. (2019) Kazna doživotnog zatvora – evropski standardi ljudskih prava i aktuelne prepreke u njihovoj primeni u srpskom krivičnom zakonodavstvu. Dostupno na: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2019/01/Evropski-standardi-ljudskih-prava-koji-se-odnose-na-kaznu-do%C5%BEivotnog-zatvora-i-prepreke-u-njihovoj-primeni-u-Srbiji.pdf>, stranici pristupljeno 5.9.2019.

Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na: www.zeneprotivnasilja.net, stranici pristupljeno 27.8.2019.

Mreža Žene protiv nasilja (2019) *Femicid – ubistva žena u Srbiji: Kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar – 31. decembar 2018. godine*. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2018_godinu.pdf, stranici pristupljeno 27.8.2019.

Republički zavod za statistiku (2017) Punoletni učinioci krivičnih dela u RS, 2016. *Bilten*, 629, Beograd. Dostupno na: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20175629.pdf>, stranici pristupljeno 30.8.2019.

Republički zavod za statistiku (2018a) Punoletni učinioci krivičnih dela u RS, 2017. *Bilten*, 643, Beograd. Dostupno na: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20185643.pdf>, stranici pristupljeno 30.8.2019.

Republički zavod za statistiku (2018b) Prijavljena punoletna lica za naslje u porodici, 2004 – 2017. Dostupno na: <http://data.stat.gov.rs/Home/Result/140202?languageCode=sr-Latn>, stranici pristupljeno 1.9.2019.

Republički zavod za statistiku (2019) Punoletni učinioci krivičnih dela, 2018. U: *Statistika pravosuđa, Saopštenje broj 192*, god. LXIX, 16. 7. 2019. Dostupno na: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20191192.pdf>, stranici pristupljeno 1.9.2019.

Srbija protiv smrtne kazne, Ankete javnog mnjenja. Dostupno na: <http://www.smrtnakazna.rs/sr-latn-rs/javnomnjenje/ankete.aspx>, stranici pristupljeno 3.9.2019.

Väätäinen, S. (2015) Izveštaj o proceni potreba u vezi sa stanjem u oblasti podrške svedocima/žrtvama u krivično-pravnom sistemu Republike Srbije. Dostupno na: https://www.podrskazrtvama.rs/lat/media/izvestaji-i-analize-latinica/Simo_Veteinen_-_Izvestaj_o_proceni_potreba_u_vezi_sa_stanjem_u_oblasti_podrske_svedocima-zrtvama.pdf, stranici pristupljeno 27.8.2019.

SLAĐANA JOVANOVIĆ*

New Criminal Law Responses of the Republic of Serbia to Violence against Women

The Republic of Serbia, within the framework of (intolerably) frequent amendments to the criminal legislation (often rooted in populist demands), has also improved its response to violence against women, which is the subject of this paper. In the first place, new criminal offences have been analyzed, as well as the more severe legislative penal policy, the main features of the Law on the Prevention of Domestic Violence, and the link between the legal framework and the judicial practice, in order to point out the existing shortcomings. The author concludes that changes in approaches are most often explained as necessity due to European integration, and harmonization with the EU law (in the field of protection of women from violence, for which the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence is of particular importance), so there is an impression that the changes are more formal, declarative and not well-thought-out.

Keywords: violence against women, criminal legislation, Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, Serbia.

---

* Dr Slađana Jovanović is a Full Professor at the Faculty of Law, University Union in Belgrade. E-mail: sladjana.jovanovic@pravnofakultet.rs.